

**Uzasadnienie do uchwały podjętej przez Komisję Habilitacyjną powołaną
w dniu 3 czerwca 2019 r. przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów
w sprawie przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dr. Zbigniewa Czapli
w dziedzinie nauk biologicznych, w dyscyplinie biologia.**

Przebieg postępowania habilitacyjnego

Centralna Komisja do spraw Stopni i Tytułów 29 marca 2019 r. wszczęła postępowanie habilitacyjne pana dr. Zbigniewa Czapli i 3 czerwca 2019 r. powołała komisję habilitacyjną w składzie: prof. dr hab. Ryszard Słomski - przewodniczący, dr hab. Małgorzata Arlet - sekretarz, prof. dr hab. Krzysztof Szostek - recenzent, prof. dr hab. Bogusław Pawłowski - recenzent, prof. dr hab. Elżbieta Żądzińska - recenzent, dr hab. Małgorzata Waszak - członek komisji oraz dr hab. Marta Krenz-Niedbała - członek komisji.

Zgodnie z art. 18a ust. 7 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r., z późniejszymi zmianami, opracowano harmonogram postępowania habilitacyjnego. Recenzenci przesłali swoje opinie na Wydział Biologii Uniwersytetu im. Adam Mickiewicz w Poznaniu. Posiedzenie komisji habilitacyjnej odbyło się 6 września 2019 r. w formie spotkania i wideokonferencji na Wydziale Biologii UAM.

Ocena formalna wniosku

Komisja habilitacyjna zapoznała się z dokumentami dotyczącymi postępowania habilitacyjnego dr. Zbigniewa Czapli przygotowanymi przez Habilitanta: autoreferatem przedstawiającym dorobek i osiągnięcia naukowe wraz z wykazem i kopiami publikacji stanowiących osiągnięcia naukowe Habilitanta, wykazem pozostałych publikacji naukowych, informacją o dorobku dydaktycznym i organizacyjnym oraz dorobku w zakresie popularyzacji nauki i współpracy naukowej. Zapoznano się także z oświadczeniami współautorów publikacji stanowiących osiągnięcia naukowe Habilitanta, w których określono ich indywidualny wkład pracy, kopią dyplomu doktorskiego i wnioskiem o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego na Wydziale Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz opiniami przygotowanymi przez powołanych recenzentów.

Komisja stwierdza, że dokumentacja wniosku została przygotowana zgodnie z art. 18a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U.2016.882 ze zm.) i od strony formalnej nie budzi zastrzeżeń

Sylwetka naukowa Habilitanta

Doktor Zbigniew Czapla uzyskał Dyplom technika analityki medycznej na Wydziale Analityki Medycznej w Medycznym Studium Zawodowym w Kaliszu. W 1994 r. Habilitant

ukończył studia magisterskie w zakresie biologii, ze specjalnością biologia człowieka na Wydziale Biologii, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Praca magisterska: „Różnice, podobieństwa i analogie w dwóch wybranych koncepcjach rozwoju człowieka – ocena zjawiska normy i normalności naszego gatunku” została wykonana w Zakładzie Biologii Rozwoju Człowieka, w Instytucie Antropologii, pod kierunkiem prof. dr hab. Joachima Cieślika.

Habilitant w 2000 r. obronił pracę doktorską „Fazowość rozwoju biologicznego człowieka oceniana wybranymi metodami fizykochemicznymi” pod kierunkiem prof. dr hab. Joachima Cieślika w Zakładzie Biologii Rozwoju Człowieka, w Instytucie Antropologii, na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i został doktorem nauk biologicznych w dyscyplinie biologia, specjalność: antropologia.

Przez cały okres pracy zawodowej Habilitant jest związany z Zakładem Biologii Rozwoju Człowieka, w Instytucie Antropologii, na Wydziale Biologii, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 2000-2014 był zatrudniony na stanowisku adiunkta. W tym okresie dr Czapla pełnił również funkcję dyrektora ds. dydaktycznych Instytutu Antropologii UAM w Poznaniu. W 2014 roku został zatrudniony na stanowisku starszego wykładowcy.

Ocena osiągnięcia habilitacyjnego

Jako osiągnięcie naukowe wskazane zostały cztery współautorskie publikacje, opatrzone wspólnym tytułem „Wpływ warunków życia w czasach przemian społeczno-ekonomicznych przełomu XIX i XX wieku na zmiany wielkości ciała dorosłych mieszkańców Polski”. Są to prace oryginalne, opublikowane w latach 2014-2019, w czasopiśmie z listy JCR, o współczynniku IF od 1,118 do 1,168 (sumaryczny 5-letni IF: 6,173) i punktacją od 25 do 40 punktów ministerialnych (łączna liczba ministerialna: 125). W trzech spośród czterech prac, Habilitant jest pierwszym autorem, a w jednej drugim. Niezależnie od kolejności autorstwa wskazany udział procentowy zawiera się od 50 do 80 procent. Potwierdzają to oświadczenia współautorów, z których jednoznacznie wynika, że rola dr. Zbigniewa Czapli w tworzeniu tych prac była znacząca, począwszy od wypracowania koncepcji i planowania badań, poprzez zebranie archiwalnego materiału i analizę danych, na przygotowaniu i redagowaniu manuskryptów kończąc.

W pracach przedstawionych jako osiągnięcie naukowe dr Czapla przedstawił efekty działania środowiska społeczno-ekonomicznego na wybrane cechy biologiczne – wysokość ciała i BMI w XIX i XX wiekowych populacjach oparciu o dane archiwalne z trzech zaborów. Habilitant określił zmiany wielkości badanych cech w odniesieniu do czynników ekonomicznych (pochodzenia społecznego, wykształcenia rodziców i wielkości rodziny) w odniesieniu do kohort urodzeniowych na tle przemian politycznych, ekonomicznych i społecznych. Ponadto, Habilitant brał pod uwagę czas, urbanizację, ekonomię regionu i przemiany polityczne. W swoim osiągnięciu naukowym Habilitant zaobserwował wpływ zróżnicowanego poziomu rozwoju ekonomicznego oraz zasobów (bogactwa) w wybranych do badań guberniach Królestwa Polskiego na wysokość ciała. Pomimo regionalnych zróżnicowań ekonomicznych, badania pokazały stopniowy wzrost średniej wysokości ciała w wyodrębnionych grupach urodzeniowych.

Dwoje Recenzentów (prof. Żądzińska i prof. Szostek) uznało, że osiągnięcie naukowe spełnia wymogi ustawowe ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U z 2017 r. poz. 1789). Do najważniejszych wyników Recenzenci ci zaliczyli: 1) weryfikację stanu biologicznego populacji ludzkich zamieszkujących zróżnicowane pod względem ekonomicznym gubernie Królestwa Polskiego, 2) wskazanie, że pozytywny trend zmian wysokości ciała kształtowany był przez intensywne zmiany społeczno-ekonomiczne, a wzrost liczebności dzieci w rodzinach mógł stymulować jakość biologiczną populacji, 3) przeprowadzenie szczegółowej analizy zmian wskaźnika BMI w odniesieniu do statusu społecznego oraz wykształcenia kobiet i mężczyzn na terenie Królestwa Polskiego w XIX wieku, oraz 4) wskazanie grupy czynników: kulturowych (narodowość i religia) i socjo-ekonomicznych (miejsce urodzenia i zawód ojca) wpływających na zmiany wskaźnika BMI. Trzeci recenzent (prof. Pawłowski) uznał, że osiągnięcie naukowe habilitanta nie spełnia wymogów ustawowych, gdyż z powodu wielu warsztatowych błędów, niektóre wyniki w pracach przedstawionych jako osiągnięcie są bardzo dyskusyjne, a wnioski na nich oparte niepoprawne.

Zdaniem prof. dr hab. Krzysztofa Szostka „osiągnięcie habilitacyjne pana dr Czapli w sposób istotny uzupełnia lukę dotyczącą analizy wpływu czynników społeczno-gospodarczych w tym statusu socjoekonomicznego na stan biologiczny nowożytnych populacji ludzkich z terenu XIX/XX wiecznej Polski.” Ponadto profesor Krzysztof Szostek podkreślił, że opis złożoności interakcji człowiek-natura-kultura jest ważnym wkładem do antropologii biologicznej, pojmowanej jako nauka holistyczna. Prof. Elżbieta Żądzińska stwierdziła, że „publikacje przedstawione jako osiągnięcie naukowe stanowią spójny i wartościowy wkład w zrozumienie procesów kształtujących zmienność ostatecznej wielkości ciała człowieka w warunkach stresu środowiskowego.” Natomiast trzeci recenzent prof. dr hab. Bogusław Pawłowski stwierdził że: „a.) materiał analizowany przez habilitanta (...) nie umożliwił poprawnej weryfikacji postawionych celów tych badań; b.) niektóre metody statystyczne zastosowane w pracach osiągnięcia są niepoprawne; c.) wnioski wyciągane na podstawie budzących wątpliwości analiz i ich dyskusja są problematyczne.” Mankamenty te nie pozostawiają w opinii prof. Pawłowskiego wątpliwości, że przynajmniej część prac (szczególnie praca opublikowana w 2019 r.) przedstawionych jako osiągnięcie naukowe nie spełnia wymogów rygoryzmu naukowego.

Przewodniczący Komisji, prof. Ryszard Słomski podkreślił pionierskość prac Habilitanta i uzyskane wyniki za bardzo interesujące. Członek Komisji dr hab. Małgorzata Waszak stwierdziła, że prace składające się na osiągnięcie habilitacyjne są multi-dyscyplinarne i zostały opublikowane w prestiżowych czasopismach. Stwierdziła ponadto, że „wieloaspektowe ujęcie problemu badawczego przez dr Czapkę było wsparte wnikliwą i krytyczną dyskusją, co świadczy o wysokim poziomie naukowym Habilitanta.” Ponadto, zaznaczyła, że „wyniki być może nie są aż tak bardzo spektakularne, ale są ważne ponieważ mogą być wykorzystywane w analizach wpływu czynników ekologicznych, biologicznych, kulturowych, zarówno na poziomie osobniczym jak i populacyjnym (...)” dlatego cykl prac dr Czapli spełnia wymogi osiągnięcia habilitacyjnego.

Ocena pozostałego dorobku naukowego

Lista publikacji Habilitanta, po wyłączeniu prac składających się na osiągnięcie naukowe obejmuje 35 prac, w tym 13 artykułów w czasopismach z Journal Citation Report (wszystkie po doktoracie), 4 prace z listy B MNiSW, 7 publikacji w recenzowanych czasopismach spoza list A i B MNiSW, 10 rozdziałów w monografiach w języku polskim oraz 4 rozdziały w monografiach anglojęzycznych. Łączna sumaryczna punktacja całego dorobku Habilitanta (włączając w to osiągnięcie naukowe) wynosi 585 punktów MNiSW, liczba cytowani wg bazy WoS wynosi 50, iH 3, a łączny *impact factor* 23,908. Oceniając dorobek naukowy dr Czapli, Prof. Szostek, prof. Żądzińska i prof. Słomski zwrócili uwagę, że w przypadku antropologii fizycznej reprezentowanej przez stosunkowo niewielkie grono naukowców, dorobek naukowy Habilitanta jest wartością znaczącą. Prof. Pawłowski zwrócił uwagę na to, że chociaż dorobek publikacyjny w pismach z listy JCR, w których dr Czapla ma dominujący wkład nie jest zbyt imponujący, to warto podkreślić, że jest zróżnicowany tematycznie, Habilitant uczestniczył w wielu badaniach i ma już niemałe doświadczenie naukowe. Również dr hab. Waszak zwróciła uwagę że „dorobek naukowy habilitanta wpisany jest w kilka istotnych dla biologii człowieka nurtów i ma charakter multi-dyscyplinarny, co wskazuje na szerokie horyzonty naukowe i wszechstronną wiedzę dr Czapli” i spełnia wymogi stawiane przy składaniu wniosku habilitacyjnego.

Ocena dorobku dydaktycznego, aktywności organizacyjnej i współpracy międzynarodowej

Recenzenci i członkowie Komisji zgodnie podkreślili duży dorobek dydaktyczny oraz działalność popularyzatorską i organizacyjną dr Czapli na uniwersytecie i poza uczelnią, jak na przykład uczestnictwo Habilitanta w programie LLP-Erasmus, gdzie był wykładowcą na Uniwersytecie Masaryka w Brnie, a także staże zagraniczne w Meksyku i Republice Czeskiej.

Prof. Pawłowski zwrócił również uwagę, że Habilitant „prowadził wiele tematycznie zróżnicowanych wykładów i ma na swoim koncie różne formy aktywności dydaktycznej na wszystkich etapach edukacji wyższej i to nie tylko dla studentów biologii, ale też dla studentów fizyki czy geografii.” W 2018 r. dr Czapla uzyskał grant NCBiR współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Za swoją działalność organizacyjną i dydaktyczną Habilitant otrzymał nagrodę JM Rektora UAM II stopnia w 2011 i 2012 r., oraz nagrodę Dziekana Wydziału Biologii UAM w latach 2003, 2004 i od 2008 do 2012 r. Habilitant wypromował 9 magistrantów i 38 licencjatów. Recenzenci, przewodniczący i członkowie Komisji zgadzają się jednomyślnie, że działalność dydaktyczna i organizacyjna jest silną stroną wniosku habilitacyjnego dr Czapli.

Wnioski końcowe

Prof. Bogusław Pawłowski odniósł się pozytywnie do dorobku naukowego, dydaktycznego i aktywności organizacyjnej habilitanta, natomiast wniósł uwagi krytyczne względem osiągnięcia naukowego i stwierdził, że osiągnięcie habilitacyjne dr Czapli nie odpowiada wymogom jakie zgodnie z art. 16 ust. 7 o stopniach i tytule naukowym które powinien spełniać kandydat ubiegający się o stopień doktora habilitowanego. Prof. Pawłowski przedstawił Radzie Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

negatywną opinię w sprawie wniosku o nadanie dr. Czapli stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk biologicznych.

Natomiast prof. Krzysztof Szostek stwierdził, że „zarówno publikacje naukowe wchodzące w skład osiągnięcia naukowego jak i pozostały dorobek naukowy Habilitanta stanowią duży wkład w rozwój nauk biologicznych z zakresu antropologii biologicznej obejmując wpływ czynników biokulturowych na reakcje morfologiczne populacji ludzkich” i tym samym spełniają wszystkie kryteria stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego. Również prof. Elżbieta Żądzińska stwierdziła, że dr Zbigniew Czapla „jest badaczem, którego osiągnięcia w zakresie biologii człowieka uzasadniają wnioskowanie o stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk biologicznych w dyscyplinie biologia” i poparła wniosek o nadanie dr Zbigniewowi Czapli stopnia doktora habilitowanego. Członek Komisji dr hab. Małgorzata Waszak stwierdziła, że „z przekonaniem popiera wniosek o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk ścisłych i przyrodniczych.” Inni członkowie Komisji - dr hab. Marta Krenz-Niedbała i dr hab. Małgorzata Arlet również poparły pozytywną opinię na temat dorobku dr Czapli.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę powyższą ocenę Komisja stwierdza, że dr Zbigniew Czapla spełnia wymagania stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego i pozytywnie, choć niejednomyślnie, opiniuje osiągnięcie habilitacyjne, jak i pozostałą część dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego. Wynik głosowania Komisji nad poparciem wniosku, przeprowadzonego w trybie jawnym był następujący: 6 głosów „za”, 1 głos „przeciw” poparciu wniosku. Komisja Habilitacyjna wnosi - w formie uchwały – do Rady Wydziału Biologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego doktorowi Zbigniewowi Czapli w dziedzinie nauk ścisłych i przyrodniczych, w dyscyplinie nauk biologicznych.

Przewodniczący Komisji
Prof. dr hab. Ryszard Słomski

.....

Sekretarz Komisji
Dr hab. Małgorzata Arlet

.....

Poznań, 6 września 2019